

İŞLETMENİN KAYITDIŞI İŞLEMLERİ İÇİN KİŞİSEL HESAPLARINI KULLANDIRANLARA HAPİS CEZASI

Dr. Hasan AYKIN

MASAK Eski Başkan Yardımcısı

I- GİRİŞ

Kayıt dışı işlemlerini vergi idaresinin bilgisi dışında tutmak isteyen pek çok işletmenin başvurduğu yollardan birisi, kayıt dışı olarak yapılan alış ve satış işlemlerinde işletmeye ait hesap yerine işletme ortaklarından birinin özel hesabı veya işletme çalışanı ve işletme sahiplerinin yakınlarından birinin özel banka hesabının kullanılmasıdır.

Başvurulan yol şu şekilde işlemektedir. X Anonim Şirketi 100.000 TL karşılığında bir mal alır. Ancak bu alışın yarısını kayıtdışı gerçekleştirmek ister. Bunun için fatura 50.000 TL için kesilir ve bu kısma ilişkin ödeme Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 257 inci maddesince verilen yetkiye istinaden çıkarılan Tebliğlerde belirtilen parasal limit nedeniyle banka aracılığı ile satıcı şirket hesabına gönderilir. Çeşitli nedenlerle elden ödeme yapılamaması durumunda kayıtdışı bırakılan diğer 50.000 TL, alışı yapan işletmenin sahibi, ortağı, çalışanı veya bunların yakınlarından biri adını açılmış bir banka hesabı üzerinden benzer bir hesaba sahip satışı yapan işletme sahip, ortak veya çalışanlarından birine ait bir banka hesabına aktarılır. Böylece kayıtdışı bırakılan kısma ilişkin ödemenin izlenmesinin önüne geçilmeye çalışılır.

Yukarıda verilen örnekteki türden durumların, başka bir deyişle, kendi adına açılmış bir hesabı bir şirketin veya çalıştığı şahıs işletmesinin sahibinin işlemleri için kullanan veya kullandıran kişinin, kendi adına açılmış hesaptaki işlemlerin başkası hesabına gerçekleştirilmekte olduğunu hesabın bulunduğu kuruma yazılı olarak beyan etmemesi durumunun tespiti halinde failin 6 aydan bir yıla kadar hapis cezası veya beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılması söz konusu olabilecektir.

Vergi ile az da olsa ilgili olanların bile yukarıdaki satırları okurken Vergi Usul Kanununda böyle bir düzenlemenin bulunmadığı itirazında bulunmaları beklenir ki; bu itiraz haklıdır. Çünkü Vergi Usul Kanununda böyle bir düzenleme bulunmamaktadır. Söz konusu düzenleme 11.10.2006 tarih ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun¹'de yer almaktadır.

II- BAŞKASI HESABINA İŞLEM YAPILDIĞININ BEYAN EDİLMEMESİ SUÇU

Başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi suçu, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunda düzenlenmiştir.

5549 sayılı Kanunun amacı, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir (md. 1). Kanunda bu amaca ulaşmak için, suç gelirlerinin aklanmasını önlemeye yönelik kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimi, devamlı bilgi verme, yetkililerce istenildiğinde bilgi ve belge verme, muhafaza ve ibraz ve benzeri pek çok tedbire yer verilmiştir.

Kanunun “Cezalar, Elkoyma ve Kararların Bildirimi” başlıklı Üçüncü Bölümünde, Kanunda sayılan yükümlülöklere aykırı davranışlara ilişkin idari ve adli cezalar belirtildikten sonra 15 inci maddesinde “Başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi” fiili ve bu fiil için öngörölen hapis vella adli para cezası düzenlenmesine yer verilmiştir. Söz konusu düzenleme aşağıdaki gibidir:

¹ 18.10.2006 gün ve 26323 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

“Başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi

MADDE 15- (1) Yükümlüler nezdinde veya aracılığıyla yapılacak kimlik tespitini gerektiren işlemlerde, kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket eden kimse, bu işlemleri yapmadan önce kimin hesabına hareket ettiğini yükümlülere yazılı olarak bildirmedeği takdirde altı aydan bir yıla kadar hapis veya beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.”

Maddenin ihdas edilme amacı, madde gerekçesinde aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir²:

“Maddeyle yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığı ile yapılan işlemlerde, işlemin esas sahibinin kimliğinin gizli tutulmasının önlenmesi amaçlanmıştır. Kişilerin kendi adına ve fakat başkası hesabına işlem yapması ancak bunu gizlemesi durumunda, kimlik tespit yükümlülüğü ile hedeflenen amaca tam olarak ulaşamamaktadır. Bu nedenle işlemi yapan kişinin başkası hesabına hareket etmesi halinde bu durumu yükümlülere yazılı olarak bildirmesi, aksi takdirde cezalandırılması hüküm altına alınmıştır.”

Konunun daha anlaşılır hale getirilebilmesi amacıyla maddede geçen iki kavramın açıklanması gerekmektedir. Bunlar: **yükümlüler** ve **kimlik tespitini gerektiren işlemlerdir**.

5549 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin bir numaralı fıkrasının d) bendinde **yükümlüler**, bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Bakanlar Kurulunca belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenler olarak tanımlanmıştır.

Yükümlülerin hangi durumlarda kimlik tespiti yapacakları hususu ise Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin 5 inci maddesinde belirtilmiştir. Buna göre Yükümlüler;

- a) Sürekli iş ilişkisi tesisinde tutar gözetmeksizin,
- b) İşlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı **yirmibin TL veya üzerinde** olduğunda,
- c) Elektronik transferlerde işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı **ikibin TL veya üzerinde** olduğunda
- d) Şüpheli işlem bildirimini gerektiren durumlarda tutar gözetmeksizin,
- e) Daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu konusunda şüphe olduğunda tutar gözetmeksizin,

kimliğe ilişkin bilgileri almak ve bu bilgilerin doğruluğunu teyit etmek suretiyle müşterilerinin ve müşterileri adına veya hesabına hareket edenlerin kimliğini tespit etmek zorundadır.

Yönetmelik uyarınca kimlik tespiti, iş ilişkisi tesisinden veya işlem yapılmadan önce tamamlanır.

Bu açıklamalardan sonra bir işletmeye ait kayıt dışı işlemlerin, bu işlemlerin gizlenmesi veya hangi nedenle olursa olsun, tüzel kişi ticaret işletmeleri için şirketin ortakları veya bunların yakınları ya da çalışanlarına, şahıs işletmelerinde ise işletme sahibinin bir yakını veya çalışanına ait hesap veya hesaplar kullanılarak yapılması durumuna dönelim.

İşletmeye ait kayıt dışı işlemlerin bazıları veya tümü için işletme çalışanı olan “A”nın banka hesabının kullanıldığını veya sadece bu işlemlerde kullanılmak üzere “A”nın bir banka hesabı

² Genel gerekçe ve tüm madde gerekçeleri için bakınız: Mali Suçları Araştırma Kurumunun Teşkilat ve Görevleri ile Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Avrupa Birliği Uyum ile Plan ve Bütçe Komisyon Raporları (1/1053).

açtırdığını varsayalım. İşletme çalışanı “A”, karapara ile mücadele mevzuatı kapsamında “yükümlü” olan bankada hesap açtırırken veya var olan hesabı üzerinden işletme hesabına işlem yaparken işlemleri kendi adına gerçekleştirmektedir. Oysa yapılan işlem “A” adına olmasına rağmen işletme veya işletme sahibinin hesabına yapılmaktadır. Yapılan işlem tutarları da çoğu kez kimlik tespitini gerektiren 20.000 YTL’yi aşar ve *kimlik tespitini* gerekli kılar. Bu durumda “A”nın bankaya bu hesabın kendi adına olmasına rağmen “X” Anonim Şirketi veya işletme sahibi gerçek kişi hesabına yapıldığını yazılı olarak beyan etmesi 5549 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin amir hükmüdür.

Ancak, şirket çalışanı “A”nın böyle bir beyanda bulunduğu kayıtlı işlemlerin gizlenmesi amacıyla yapılan bu işlemin nedeni işletme açısından ortadan kalkacaktır. Çünkü böyle bir beyan, ilgilinin bu hesabı kayıtlı işlemler için kullanmak istediğinin itirafı anlamına gelecektir. Bu nedenle işletme çalışanı “A”, ilgili mevzuat uyarınca bir “yükümlü” olan bankayla ilişkisinde işlemleri kendi ad ve hesabına yapıyor gözükmeyi tercih edecek ve aslında işlemlerin kendi adına ve fakat başkası hesabına gerçekleştirdiğini beyan etmeyecektir. İşte bu noktada “başkası adına işlem yapıldığının beyan edilmemesi” suçu işlenmiş olacaktır. Bu durumun tespiti halinde ise yargılanıp 6 aydan bir yıla kadar hapis cezası veya beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılması gündeme gelecektir. Söz konusu suç, şekli bir suç olduğundan fiili işleyenin hangi kastla hareket ettiğinin önemi de bulunmamaktadır. Bu nedenle ilgilinin değişik mazeretler öne sürerek kasıt unsurunun bulunmadığı defî ile kendini savunabilmesi de söz konusu olamayacaktır.

Bu aşamada, kendi adına fakat başkası hesabına sık sık işlem yapanlar şu soruyu sorabilirler: “Benim kendi adıma fakat başkası hesabına işlem yaptığımı kim, nasıl tespit edebilir ki?”. Aslında bu sorunun cevabı da yine 5549 sayılı Kanunda. Çünkü Kanun aynı zamanda yükümlülere şüpheli işlemleri Mali Suçları Araştırma Kuruluna (MASAK) bildirme zorunluluğu getirmiştir (md. 4). Ücretli olarak bir işletmede çalışan bir kişinin hesabına maaşı ile orantısız olarak kabul edilebilecek büyük miktarda para transferleri yapılması veya bu hesap üzerinden önemli miktarda ödemelerin bulunması şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü bulunan yükümlülere harekete geçirecektir. Bu kapsamda başkasına adına işlem yapıldığının beyan edilmemesi fiilini işleyen pek çok kişinin tespiti mümkün olacaktır. Ayrıca, gerek vergi incelemeleri gerekse karapara incelemeleri sırasında inceleme elemanlarının şirket ortak ve bazı çalışanlarının banka hesap bilgilerini kontrol etmeleri durumunda da bu fiilin işlendiği yönündeki tespit kolay bir şekilde yapılabilir.

III- YÜKÜMLÜLERE HATIRLATMA GÖREVİ

Kişilerin bilmeden veya iyi niyetlerinin suistimal edilmesi suretiyle hesaplarını başkası hesabına kullanmalarının önüne geçilmesi amacıyla yükümlülere Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin 17 inci maddesi ile bazı yükümlülükler getirilmiştir. Buna göre, yükümlülerin bir başkası hesabına hareket edilip edilmediğini tespit etmek için gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir. Bu kapsamda **kendi adına ve fakat başkası hesabına** hareket eden kimselere sorumluluklarını hatırlatmak amacıyla yükümlüler, gerekli duyuruları hizmet verdikleri tüm işyerlerine müşterilerin rahatça görebileceği şekilde asacaklardır. Finansal kuruluşlar ayrıca sürekli iş ilişkisi tesisinde **başkası hesabına** hareket edilip edilmediğine ilişkin müşterinin yazılı beyanını almak zorundadır. Ancak bu beyan, müşteri sözleşmesinde belirtilmek veya uygun formlar kullanılarak da alınabilecektir.

Yukarıdaki düzenleme ile özellikle işletme çalışanlarının işletme sahipleri tarafından suistimal edilmelerinin önüne geçilmek istenmiştir. Ancak yeterli hukuk bilgisi olmayan kişilerin, sözleşmede yazan, “*Bu hesaptaki işlemleri kendi nam ve hesabıma kullanacağım, kendi adıma fakat başkası hesabına kullanmayacağım.*” türden bir ibaredeki “*başkası hesabına*” ifadesinin ne anlama geldiğini doğru bir şekilde değerlendirmesi ve hukuki sonuçlarını

kestirmesi güç olsa gerekir. Bu nedenle konu ile ilgili yükümlülere önemli görevler düşmektedir.

IV- SONUÇ

Hangi nedenle yapılırsa yapılsın kayıt dışı işlemler gerçekleşirken bir işletmeye ait işlemlerin örneğin nakit hareketlerinin, şirket ortağı, şirket ortağının yakını veya şirket çalışanına ait bir hesap kullanılarak yapılması çok sık rastlanılan bir durumdur. 18.10 2006 tarihine kadar bu fiil için bir ceza yaptırımı öngörülmemiştir. Ancak bu tarihten sonra, başkası adına işlem yapıldığının yazımızın önceki bölümünde belirtilen şartlar dâhilinde oluşması durumunda hesabını kullandıran kişiye 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası veya beşbin güne kadar adli para cezası verilmesi söz konusudur. Bu açıdan vergi incelemesi yapanların incelemelerinde bu fiilin işlenip işlenmediğini de göz önünde bulundurmaları söz konusu olabilecektir. Böyle bir fiilin işlendiğinin tespiti durumunda ise konunun Cumhuriyet savcılığına bildirilmesi gerekecektir. Şirket çalışanlarının da kendi adlarına açılmış hesapları şirket işlemleri için veya bir başkası için kullandırmada eskisi kadar istekli olmamaları salık verilir. Böyle bir fiilin, bir yıla kadar hapis veya yüklü miktarda adli para cezası ile sonuçlanabileceğini dikkate alınması gerekmektedir.

07.01.2017